

3. здатні насолоджуватись актуальним моментом життя й цінувати його.

Література:

1. Муляр В.І. Самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько – культурологічний аналіз) / В.І. Муляр. – Житомир: ЖІП, 1997.– 214с.

2. Мар'яненко Л.В. Самодетермінація як внутрішня психологічна умова активності, пізнання і розвитку особистості / Л.В. Мар'яненко // Проблеми загальної та педагогічної психології, т. XII, ч.6 Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПНУ, 2011. – С. 224-232.

3. Deci E., Ryan R. The dynamics of self-determination in personality and development // Self-related cognitions in anxiety and motivation / Ed. R. Schwarzer. Hillsdale: Lawrence Erlbaum, 1986. - P. 171-194.

УДК 159.9-051:378.015.31:331.54

*Щербан Тетяна Дмитрівна,
Фельцан Мирослава Іванівна
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна*

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Фундаментальною умовою професійного розвитку психолога, що працює з людьми, є усвідомлення цим спеціалістом необхідності змін, перетворення свого внутрішнього світу і пошуку нових можливостей самореалізації та саморозвитку в професійній діяльності, тобто підвищення рівня професійної самосвідомості. У процесі фахової підготовки практичних психологів професійна свідомість є предметом формування, а, отже, саме це поняття, має бути основою концепції процесу підготовки практичних психологів у вищих навчальних закладах. Незважаючи на численні наукові дослідження проблема формування професійної свідомості майбутнього психолога є сьогодні важливою як в теоретичному, так і в практичному планах.

Професійна самосвідомість – це результат процесів професійного самовизначення і самоорганізації, що детермінує уявлення про професію та усвідомлення себе у професії. Будучи системним, динамічним, багатоаспектним явищем, професійна самосвідомість включає когнітивний, комунікативний, мотиваційно-цільовий, операційний компоненти [1, 2].

Емпірично досліджуючи професійну свідомість майбутніх психологів, нами було використано методику 16 RF особистісного опитувальника Кеттела, яка дає змогу описати широку сферу індивідуально-особистісних відношень. Аналіз числових результатів даної методики дослідження дав змогу констатувати, що професійна свідомість має позитивну динаміку протягом

навчання у вузі. А саме, це є свідченням того, що професійне навчання сприяє формуванню адекватної уяви про майбутню професію та себе у професії. Вкажемо на деякі шкали з позитивним розвитком, це: шкала товариськості, нонконформізму, емоційної стійкості, стриманості, нормативності поведінки, сміливості, адекватності самооцінки. Так, показники за шкалою «товариськість» (від 75% до 80%) свідчать про те, що студенти відкриті і добросердні, їм властиві природність і невимушеність у поведінці. Ці студенти є активними у вирішенні конфліктів, довірливі та емоційно чутливі. Позитивна тенденція спостерігається й за показниками шкали «нонконформізм» (40%, 35%, 65%), де відмічається зростання незалежності. Позитивним вважаємо і те, що переважають високі показники за шкалою «адекватність самооцінки». Адекватність і сталість самооцінки вказує на особистісну зрілість студентів. Чим більше самооцінка адекватна, тим більш зрілими є майбутні фахівці. Всі ці зміни сприяють формуванню професійної свідомості майбутніх психологів і успішної подальшої самореалізації.

Попри в цілому позитивну тенденцію, все ж таки наявні тривожні показники формування професійної свідомості. Тому, вважаємо за потрібне зосередити свою увагу саме на негативній динаміці, куди належать шкали: низького інтелекту, домінантності, жорстокості, розслаблення, низького самоконтролю. На негативну динаміку вказують низькі показники за шкалою «інтелект» 20%, 15%, 25%, що свідчить про ригідність мислення. Практикуючі спеціалісти з показниками інтелекту нижче середнього, як правило, мають багато ускладнень у роботі, особливо консультаційній. Саме інтелект забезпечує ефективний аналіз рис і якостей особистості, дає змогу долати стереотипи (як особистісні, так і професійні), є центральним механізмом у розумінні поведінки іншої людини. Психолог не може мати низький інтелект, адже це становить професійну загрозу його діяльності. Він повинен бути кмітливим, здатним швидко навчатися та мати абстрактне мислення. Також слід звернути увагу й на показники за шкалою «домінантності», що зростають (40%, 35%, 60%). Психолог не може домінувати у спілкуванні, він повинен більше слухати, спостерігати, а не центрувати клієнта на своїй особистості. Спілкування для психолога є продуктом розвитку його міжособових зв'язків [3]. З даним фактором пов'язана й шкала «жорстокості», студенти проявляють надмірну мужність, самовпевненість, суворість. Спостерігається й зростання показників за шкалою «розслаблення», що свідчить про розслабленість, в'ялість, спокій, низьку мотивацію, лінощі, надмірну незворушливість студентів-психологів, що є проблематичним, адже незацікавленість у професійній діяльності може призвести до поганого виконання професійних функцій.

Отже, професійна свідомість є найважливішою категорією, яка реально відображає суть процесу професійного становлення й розвитку фахівця. На основі отриманих даних можна виокремити наступні тенденції у процесі формування професійної свідомості майбутніх психологів: позитивні – шкали товариськості, нонконформізму, емоційної стійкості, стриманості, нормативності поведінки, сміливості, адекватності самооцінки; негативні -

шкали низького інтелекту, домінантності, жорстокості, розслаблення, низького самоконтролю. Знання цих особливостей дає можливість для створення умов ефективного формування стійкої професійної свідомості.

Література:

1. Чепелева Н.В. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога / Н.В. Чепелева, Н.І. Пов'якель//Психологія. Збірник наукових праць. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, Вип. III,1998. – С. 35-41.

2. Шевченко Н.Ф. Професійна свідомість практичного психолога: структура та специфіка функціонування / Н.Ф.Шевченко // Психологія і суспільство.- Тернопіль, 2009.- №4. – С. 167-180.

3. Щербан Т.Д. Теоретико-методологічні підходи у дослідженні навчального спілкування / Т.Д. Щербан // Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Том X. Вип.23. – Київ, 2012. – С.817-828.

УДК 316.64

Щотка Оксана Петрівна

*Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Чернігівська обл.*

ДО ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ПСИХОЛОГІВ ДО НАДАННЯ ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ДОПОМОГИ

Гендерно-орієнтована психологічна допомога – це новий напрям практики для пострадянського простору. Він розвивається переважно під впливом феміністської критики психотерапії, асиміляції ідей постмодерну та теорій гендеру (Brown, L. (2009). Crawford, M. & Linden, R. (2013). Evans, K., Kincade, E.A., & Seems, S.R. (2011)). Орієнтири гендерно-орієнтованого підходу до консультування та психотерапії відомі на пострадянському просторі завдяки роботам Малкіної-Пих (2006) Копитіна (2010). Вітчизняні дослідження гендеру у консультуванні та психотерапії представлені науковими розвідками психотерапевтів Т.Титаренко та Т.Зайчикової.

Гендерно-орієнтована психологічна допомога відрізняється тим, що базується на ідеях гендерного підходу. Тому, велику роль відіграють особисті погляди психолога-практика з питань гендерних стосунків, зокрема щодо гендерної асиметрії, сексизму, дискримінації, ролі патріархату у розвитку особистості та суспільства. Статеворольові установки, рівень свободозалежності від гендерних стереотипів, особливості гендерної ідентичності та ставлення до самореалізації в професії та сім'ї будуть неминуче відображатися на стратегії та тактиках психологічної допомоги, характері консультативної взаємодії та психотерапевтичних стосунках.

Наше пошукове дослідження було сфокусовано навколо питань: Як асимілюються ідеї західного гендерного підходу у вітчизняну психологічну

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>